

Research Paper

The Relationship between Spiritual Health and Water Consumption among the Local Community of Gorgan

Esmail Eslami

Ph.D. in Comparative Studies of Islamic Sects, University of Religions and Denominations, Faculty of Sects, Qom, Iran, (Corresponding author: dr.eslami1353@gmail.com)

Received: 3 February, 2024

Accepted: 14 June, 2024

Extended Abstract

Background: As a public belief, religion has always played a fundamental role in the development and strengthening of social institutions. Since the creation of mankind, religion has not only acted as a personal guide but also as a measure for regulating social behaviors and has played an important role in various areas, including natural resource management. One of the interesting patterns in the relationship between religion and nature is the connection formed based on the significance and sanctity of water in religious teachings. In this context, water is introduced as a symbol of purity, innocence, and spiritual health. According to this pattern, spiritual health, which refers to a deep connection to religious and divine values, plays a key role in regulating religious, civic, and individual relationships. Despite the great importance of this topic, few studies have investigated the role of religious beliefs in the consumption of natural resources, especially in Islamic societies. This shortage of research is largely due to the cultural and social challenges associated with studying such topics, avoided by many researchers. In reality, people's religious beliefs and attitudes are often naturally inspired by nature and its resources, among which water is one of the most vital elements of nature, playing a crucial role in the survival and life of humanity. Islam, particularly in its Qur'anic teachings, repeatedly emphasizes the importance of water conservation and careful use. The Holy Qur'an refers to water as the source of life and stresses the need to care for this divine blessing. Alongside these teachings, religious beliefs have always played a central role in shaping people's attitudes and behaviors. One such belief, which is recognized as part of religious practice, is the concept of spiritual health, which refers to an individual's deep connection with religious teachings that can guide them toward more responsible use of natural resources, including water. This connection is not only evident in religious and ritualistic behaviors but also influences everyday life aspects, such as social interactions and the use of natural resources. However, fewer studies have specifically examined the relationship between spiritual health and optimal water use, particularly in Islamic societies. Cultural and social complexities associated with studying such topics have always posed challenges, leading to limited research in this field. Considering the role of water and its connection to religious beliefs and spiritual health, the present study seeks to investigate the relationship between religious attitudes, income levels, and water consumption in the community of Gorgan. This study aims to answer the question: Is there a relationship between individuals' religious attitudes and their water consumption? Additionally, the study explores the influence of other variables, such as gender, income level, family size, and employment status, on water consumption.

Methods: This descriptive-correlational study focuses on the urban population of Gorgan in 2021. A total of 100 individuals were selected from this population using simple random sampling. The samples were selected to ensure diversity in demographic, economic, and cultural characteristics. Standard and validated questionnaires were used as data collection tools, including a Religious Attitude Scale, a Spiritual Health Questionnaire, and a Financial Questionnaire. The Spiritual Health Questionnaire, by Polotzin and Ellison, consists of 20 questions designed to measure two dimensions: religious health and existential health. This questionnaire determines an individual's overall spiritual health score from 0 to 100. The second questionnaire assessed individuals' attitudes toward water consumption and their inclination toward water conservation. This questionnaire included 21 questions to evaluate cognitive, emotional, behavioral, and responsibility dimensions related to water consumption. The validity of these tools was confirmed through content validity, and their reliability was verified using Cronbach's alpha, with values of 0.82 for spiritual health and 0.94 for the water conservation attitude questionnaire. Data were analyzed using SPSS statistical software. Initially, descriptive statistics were employed to describe demographic variables and study indices (mean, standard deviation, and percentages).

Then, inferential statistics, including Spearman's correlation coefficient and multivariate regression analysis, were used to examine the relationship between independent variables (spiritual health, gender, income, family size, and employment status) and the dependent variable (water consumption) at a significance level of 0.05. All ethical principles, including informed consent from participants and confidentiality of information, were observed in this study.

Results: A significant positive relationship was observed between spiritual health and water consumption, meaning that individuals with higher spiritual health were more inclined to conserve water. Additionally, a significant relationship was observed between water consumption and age. Older individuals were more likely to conserve water than younger ones. Multivariate regression analysis showed that spiritual health and age were the two main predictors of water-saving behaviors. In other words, an increase in spiritual health and age was significantly associated with a greater tendency toward optimal water use. Other demographic variables, such as gender, income level, employment status, and family size, did not significantly affect water consumption. The results suggest that improving spiritual health can lead to better water consumption behaviors and a reduction in water waste. This impact is particularly noticeable among older individuals.

Conclusion: The findings of this study indicate that spiritual health, as an important and influential factor, plays a key role in improving water consumption behaviors. Strengthening spiritual health and religious beliefs in society, especially in arid and water-scarce regions, can serve as an effective strategy for addressing the water crisis and promoting the optimal use of natural resources. The findings also suggest that age is an important factor in reducing water consumption and encouraging conservation. Therefore, promoting and educating religious concepts related to natural resource conservation and protection, particularly through religious and educational institutions, can play a crucial role in changing water consumption patterns in society. Overall, the results of this study indicate that enhancing spiritual health through education and raising awareness can lead to reduced excessive water consumption and better protection of natural resources. This is especially important in communities facing water scarcity, requiring greater attention from policymakers and cultural and educational planners.

Keywords: Gorgan City, Religious Beliefs, Spiritual Health, Water Consumption

How to Cite This Article: Eslami, E. (2024). The Relationship between Spiritual Health and Water Consumption among the Local Community of Gorgan. *J Watershed Manage Res*, 15(2), 132-141. DOI: [10.61186/jwmr.15.2.132](https://doi.org/10.61186/jwmr.15.2.132)

مقاله پژوهشی

بررسی رابطه بین سلامت معنوی و مصرف آب در بین جامعه محلی گرگان

اسماعیل اسلامی

دانش‌آموخته دکتری مطالعات تطبیقی مذاهب اسلامی، دانشکده مذاهب، دانشگاه ادیان و مذاهب، قم، ایران، (نویسنده مسوول: dr.eslami1353@gmail.com)

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۲/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۱۴

صفحه: ۱۳۲ تا ۱۴۱

چکیده مبسوط

مقدمه و هدف: دین به‌عنوان یک باور عمومی همواره نقشی اساسی در تکوین و تحکیم نهادهای اجتماعی داشته است. از خلقت آدم تاکنون، دین نه تنها به‌عنوان یک راهنمای فردی، بلکه به‌عنوان معیاری برای تنظیم رفتارهای اجتماعی عمل کرده و در حوزه‌های مختلف، از جمله مدیریت منابع طبیعی، نقش مهمی ایفا کرده است. یکی از الگوهای جالب توجه در ارتباط دین و طبیعت، رابطه‌ای است که براساس اهمیت و تقدس آب در آموزه‌های دینی شکل گرفته است. در این چارچوب، آب به‌عنوان نمادی از پاکی، خلوص و سلامت معنوی معرفی شده است. بر اساس این الگو، سلامت معنوی که به‌معنای اتصال عمیق به ارزش‌های دینی و الهی است، نقشی کلیدی در تنظیم روابط تربیتی، دینی، مدنی و فردی ایفا می‌کند. با وجود اهمیت فراوان این موضوع، تحقیقات اندکی در خصوص نقش باورهای دینی در مصرف منابع طبیعی، به‌ویژه در جوامع اسلامی، صورت گرفته است. علت این کمبود، چالش‌های فرهنگی و اجتماعی مرتبط با مطالعه این قبیل موضوعات است که اغلب محققان از آن اجتناب کرده‌اند. در حقیقت، باورها و نگرش‌های دینی افراد به‌طور طبیعی از طبیعت و منابع آن الهام گرفته است و در این میان آب یکی از حیاتی‌ترین عناصر طبیعی به‌شمار می‌رود که نقشی کلیدی در حیات و بقای بشریت دارد. دین اسلام به‌ویژه در آموزه‌های قرآنی، بارها و بارها بر اهمیت حفاظت و صرفه‌جویی در مصرف آب تأکید کرده است. قرآن کریم آب را مایه حیات دانسته و بر لزوم مراقبت از این نعمت الهی تأکید کرده است. در کنار این آموزه‌ها، باورهای دینی همواره نقشی محوری در شکل‌گیری نگرش‌ها و رفتارهای افراد ایفا کرده‌اند. یکی از این باورها، که به‌عنوان بخشی از دینداری شناخته می‌شود، مفهوم سلامت معنوی است. سلامت معنوی به‌معنای پیوند عمیق افراد با آموزه‌های دینی است که می‌تواند آن‌ها را به استفاده مسئولانه‌تر از منابع طبیعی، از جمله آب، سوق دهد. این ارتباط نه تنها در رفتارهای عبادی و مناسکی افراد قابل مشاهده است، بلکه در جنبه‌های روزمره زندگی، همچون تعاملات اجتماعی و نحوه استفاده از منابع طبیعی نیز تأثیرگذار است. با این حال، کمتر پژوهشی به‌طور خاص رابطه بین سلامت معنوی و مصرف بهینه آب را، به‌ویژه در جوامع اسلامی، بررسی کرده است. پیچیدگی‌های فرهنگی و اجتماعی مرتبط با مطالعه چنین موضوعاتی همواره چالش‌برانگیز بوده است و این امر سبب شده که کمتر پژوهشی در این زمینه انجام گیرد. در این راستا، پژوهش حاضر با در نظر گرفتن نقش آب و ارتباط آن با باورهای دینی و سلامت معنوی، به بررسی رابطه بین نگرش مذهبی، سطح درآمد و میزان مصرف آب در جامعه شهرستان گرگان پرداخته است. هدف این مطالعه یافتن پاسخی برای این پرسش است که آیا بین نگرش‌های مذهبی افراد و میزان مصرف آب آن‌ها رابطه‌ای وجود دارد یا خیر؟ همچنین، این پژوهش به بررسی تأثیر متغیرهای دیگری همچون جنسیت، سطح درآمد، تعداد اعضای خانوار و وضعیت شغلی بر میزان مصرف آب پرداخته است.

مواد و روش‌ها: این مطالعه از نوع توصیفی-همبستگی بوده و جامعه آماری آن شامل ساکنین شهری شهرستان گرگان در سال ۱۴۰۰ است. از این جامعه آماری، حدود ۱۰۰ نفر به‌روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. انتخاب این نمونه‌ها به‌گونه‌ای بوده که از بین جوامع مختلف شهری گرگان گزینش شده‌اند تا تنوع در خصوصیات جمعیتی، اقتصادی و فرهنگی حفظ شود. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسش‌نامه‌های معتبر و استاندارد استفاده شد. ابزار گردآوری داده‌ها شامل پرسش‌نامه نگرش‌سنج باور دینی، پرسش‌نامه سلامت معنوی و پرسش‌نامه مالی بود. پرسش‌نامه سلامت معنوی پولوتزین و الیسون که شامل ۲۰ سؤال است، به‌منظور سنجش دو بعد سلامت مذهبی و سلامت وجودی طراحی شده است. این پرسش‌نامه نمره کلی سلامت معنوی فرد را از ۰ تا ۱۰۰ تعیین می‌کند. پرسش‌نامه دوم به سنجش نگرش افراد نسبت به مصرف آب و گرایش آن‌ها به صرفه‌جویی پرداخته است. این پرسش‌نامه نیز شامل ۲۱ سؤال است که ابعاد شناختی، عاطفی، رفتاری و مسئولیت‌پذیری افراد را در ارتباط با مصرف آب مورد ارزیابی قرار می‌دهد. روایی این ابزارها از طریق اعتبار محتوا و پایایی آن‌ها از طریق ضریب آلفای کرونباخ با مقادیر ۰/۸۲ برای سلامت معنوی و ۰/۹۴ برای پرسش‌نامه گرایش به صرفه‌جویی آب تأیید شده است. برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار آماری SPSS استفاده شد. ابتدا از روش‌های آمار توصیفی برای توصیف متغیرهای جمعیتی و شاخص‌های مورد مطالعه (میانگین، انحراف معیار و درصدها) بهره گرفته شد. سپس، از روش‌های آمار استنباطی از جمله ضریب همبستگی اسپیرمن و تحلیل رگرسیون چندمتغیره برای بررسی رابطه بین متغیرهای مستقل (سلامت معنوی، جنسیت، درآمد، تعداد اعضای خانوار و وضعیت شغلی) و متغیر وابسته (مصرف آب) استفاده شد. سطح معناداری در این مطالعه ۰/۰۵ در نظر گرفته شد و تمامی اصول اخلاقی، شامل رضایت آگاهانه شرکت‌کنندگان و حفظ محرمانگی اطلاعات، رعایت شده است.

یافته‌ها: نتایج این پژوهش نشان داد که بین سلامت معنوی و مصرف آب رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد. این بدان معناست که افرادی که از سلامت معنوی بالاتری برخوردار بودند، تمایل بیشتری به صرفه‌جویی در مصرف آب نشان دادند. همچنین، رابطه معناداری بین میزان مصرف آب و سن افراد مشاهده شد. افراد مسن‌تر نسبت به جوانان تمایل بیشتری به صرفه‌جویی در مصرف آب داشتند. تحلیل رگرسیون چندمتغیره نشان داد که سلامت معنوی و سن دو متغیر اصلی پیش‌بینی‌کننده رفتارهای صرفه‌جویی در مصرف آب هستند. به بیان دیگر، افزایش سلامت معنوی و همچنین افزایش سن افراد به‌طور معناداری با افزایش تمایل به مصرف بهینه آب همراه است. سایر متغیرهای جمعیتی نظیر جنسیت، سطح درآمد، وضعیت شغلی و تعداد اعضای خانوار تأثیر معناداری بر مصرف آب نداشتند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که ارتقای سلامت معنوی می‌تواند به بهبود رفتارهای مرتبط با مصرف آب و کاهش هدررفت منابع آبی منجر شود. این تأثیر به‌ویژه در میان افرادی که سن بالاتری دارند، مشهودتر است.

نتیجه‌گیری: نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش نشان می‌دهد که سلامت معنوی به‌عنوان یک عامل مهم و تأثیرگذار، نقشی کلیدی در بهبود رفتارهای مصرفی آب ایفا می‌کند. تقویت سلامت معنوی و باورهای دینی در جامعه، به‌ویژه در مناطق خشک و کم‌آب، می‌تواند به‌عنوان راهکاری مؤثر برای مقابله با بحران آب و مصرف بهینه منابع طبیعی مطرح شود. همچنین، یافته‌ها حاکی از آن است که افزایش سن به‌عنوان عاملی مهم در کاهش مصرف آب و گرایش به صرفه‌جویی مؤثر است. بنابراین، آموزش و ترویج مفاهیم دینی مرتبط با صرفه‌جویی و حفاظت از منابع طبیعی، به‌ویژه از طریق نهادهای دینی و آموزشی، می‌تواند نقشی مهم در تغییر الگوی مصرف آب در جامعه داشته باشد. به‌طور کلی، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که ارتقای سلامت معنوی از طریق آموزش و آگاهی‌بخشی می‌تواند به کاهش مصرف بی‌رویه آب و حفاظت بهتر از منابع طبیعی منجر شود. این امر به‌ویژه در جوامعی که با بحران کمبود آب مواجه هستند، از اهمیت بیشتری برخوردار است و نیازمند توجه بیشتر سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان فرهنگی و آموزشی است.

واژه‌های کلیدی: باورهای دینی، سلامت معنوی، شهر گرگان، مصرف آب

مقدمه

دین از قدیم‌الایام به‌عنوان راه و روش صحیح زندگی شناخته شده است؛ به‌خصوص در اعتقادات توحید ابراهیمی عبودیت و تسلیم در برابر امر الهی از مستلزمات آن است؛ باور اعتقادی به توحید، نبوت و امامت در کنار اقامه نماز، پرداخت زکات و انجام مناسک حج تکمیل‌کننده قانون الهی بوده است (Asgari, & Naghavi, 2019; Davies & Thate, 2017)؛ مطابق نظر علامه طباطبایی دین تنها راه زندگی است که ضمن هماهنگی با تکوین، تأمین‌کننده عدالت، سعادت اخروی و دنیوی است. طبق نظر عبده، دین به‌عنوان یک ضرورت اجتماعی بوده و دستگاه نبوت و شریعت آسمانی منتج به کمال و فضیلت در این دنیا و آخرت خواهد شد (Golkarami & Kaviani Rad, 2017). در مقابل منتقدان دینی آن‌را گاه ابزاری قدسانی مبتنی بر وجدان (Otto, 1958)، پاسخی بر نادانسته‌های در مقابل توضیح نیروی طبیعی و نیاز غریزی (نظریه فروید، نیروهای بدنی تأمین‌کننده انرژی جسمانی و روانی) (Kenny, 2015; King, 2017) و عدم نیاز جامعه انسانی به دین (نظریه مارکس) (Marx, Engels, & Quelch, 2008) بوده است (Moghadam & Chegeni, 2015). باوجود این، هیچ زمان و فرهنگی یافت نمی‌گردد که دین وجود نداشته باشد؛ همیشه، ضعف عقلانیت فقط از طریق دین برطرف می‌گردد (Fasihi, 2008) و حتی خود بی‌دینی در نهایت به‌عنوان یک مسلک درآمدی است. باوجود این، آنچه در بین این عقاید صحیح دینی و غیردینی مشترک است توجه به سعادت انسان، پاک‌ی امور و مصرف بهینه مواد و انرژی است (Khakpoor, 2012). از لحاظ شناخت افلاطونی (Moosavi Karimi, 2015)، باور به دین یا مسلک امری برای مدیریت سالم یک جامعه مدنی است. هر دین و مسلک با توجه میزان کارایی آن در تنظیم امر دنیوی دارای دوره تسلی خاصی بوده است. به‌طوری‌که در دین اسلام مصرف بهینه مواد و جلوگیری از اسراف یکی از باورهای پایه است؛ مصرف بهینه با افزایش کارایی مواد و منابع باعث کاهش هزینه کل جامعه می‌گردد (Aldin & Chapra, 2003; Hossein, 2014). برخلاف اسراف، این صرفه‌جویی می‌تواند عامل برتری بر جامعه دیگری گردد و سلامت معنوی با افزایش کارایی قوانین مدنی، تعیین مقررات و تبیین امور مازاد را کاهش می‌دهد و جامعه بهتر خود را تنظیم نماید.

تنظیم مجموعه سه‌بعدی ایمان قلبی، هویت فردی و منابع مادی در غایت باعث افزایش آمادگی نگرش افراد برای ایفای نقش مسئولیت، محدودیت و حق در جامعه می‌گردند. در منابع اسلامی، عدم توجه به منابع مادی و اسراف آن برابر با کفر نعمت، ازجمله گناهان کبیره به‌شمار می‌رود (Alhami, 1997). گرچه در این مورد، عقاید و دستورالعمل دینی به‌خصوص نگرش قرآنی و روایات اسلامی کاملاً آشکارا بیان شده است (Khakpoor, 2012; Zahari & Al, 2021; Rajaeian, et al., 2018a). عملی آن در سطح جامعه کاملاً یکسان نیست؛ برخی موارد سطحی رعایت می‌گردد و از جامعه آرمان دینی تاحدی فاصله دارد (Daghighi Asli et al., 2017). در هر صورت، رعایت به اصل صرفه‌جویی با افزایش نگرش مثبت افراد با باور بر دین نیز افزایش می‌یابد (Ahmadi & Zareei, 2017).

یکی از بزرگ‌ترین معضلات در مقابل توسعه پایدار عدم مصرف بهینه مواد و انرژی است که همواره جوامع بشری را درگیر مشکلات و پیامدهای شوم خود کرده است (Montazeri, et al., 2021; Zahedi & Najafi, 2021)؛ در جوامع مدرن امروزی، مصرف بیش‌ازحد منابع تجدیدنپذیر مثل منابع آب شیرین، به‌عنوان یک پدیده شایع در سراسر دنیا مرسوم گشته است مانعی بر توسعه انسانی است (Daghighi Asli et al., 2017; Aldin & Hossein, 2014)؛ حتی الگوی مصرف بیش‌ازحد آب، باعث تغییر شگرف در طبیعت شده است که علائم آن منجر به تخریب منابع طبیعی و خدادادی است؛ در نهایت، علاوه بر آسیب محیطی مثل افت سطح ایستابی آب‌یرزمینی و حتی فرونشست زمین (Karemi et al., 2013)، منجر به بروز مناقشات اجتماعی و اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و انسانی شده است (Moosavi Karimi Syed., 2015). گاه اسراف منابع تجدیدنپذیر موجود درواقع زمینه‌ساز تخریب و انحطاط کامل آن جامعه شده است. متأسفانه در میان مردم در جامعه مدرن کنونی افزایش فراوانی در مصرف انرژی و آب به‌وجود آمده است.

ایران به‌دلیل قرار گرفتن در منطقه‌ای با شرایط اقلیمی خشک و نیمه‌خشک، با مشکلات جدی در مدیریت منابع آب مواجه است. رشد جمعیت و افزایش نیاز به آب در بخش‌های کشاورزی، صنعتی و شهری باعث شده تا بحران آب به یکی از مهم‌ترین مسائل کشور تبدیل شود (Kiani Feyzabad et al., 2021). آمار و ارقام نشان‌دهنده خسارات مالی و جانی فراوان ناشی از سوءمصرف آب است؛ مشکلات روزمره چالش‌های اجتماعی و هزینه‌های اقتصادی و اجتماعی و سیاسی به‌نوعی با مصرف مواد آبی ارتباط دارد؛ همچنین، عوارض نامطلوب اجتماعی، مشکلات اجتماعی و حتی خطرات بهداشتی و روانی برآثر سوءمصرف آب افزایش می‌یابد (Golkarami & Kaviani Rad, 2017). از آنجایی‌که عوامل مصرف آب متعدد است، شناسایی کامل این عوامل در هر منطقه به مؤثر بودن فعالیت‌های عمرانی و پیشگیری کمک می‌کند. از طرفی شناخت به‌موقع این عوامل باعث می‌شود جمعیت‌های در معرض خطر و سوءمصرف‌کنندگان آب بهتر درک شوند و این حقیقت نیز به‌نبوت می‌تواند کمک به‌سزایی برای تدوین برنامه‌های آمادگی، پیشگیری و درمان نماید.

ازجمله عواملی که می‌تواند در پیشگیری از گرایش به مصرف بیش‌ازحد آب و مشکلات ناشی از آن کمک به‌سزایی کند، داشتن باورهای دینی است (Ahmadi & Zareei, 2017; Zahari & Al, 2021)؛ دین به‌منزله یک منبع مهم سلامت روانی (Atefifar et al., 2021)، می‌تواند برای افراد در مواجهه با واقعیت‌های نامساعد زندگی دنیوی، اقتصادی، اجتماعی، فیزیکی یا روان‌شناختی، یک کنترل‌کننده بوده و عقاید مذهبی معمولاً عامل مصرف بهینه آب به‌شمار می‌رود؛ چراکه افراد دین‌دار، سازگاری و پاسخ بهتری به موقعیت‌های خطرناک نشان می‌دهند و درواقع، نظم‌ین قلوب منجر به انتخاب الگوی و شیوه مصرف به‌خصوص در میان خانوارهای دین‌دار مناسب می‌گردد (Atefifar, et al., 2021).

یافته‌های بالینی دال بر آن است که در شکل‌گیری وابستگی به سوءمصرف آب، ویژگی‌های مثل نگرش و باورهای دینی، شیوه معیشت و روابط اجتماعی و احساسات عواطفی نقشی اساسی ایفا

مذهبی، سطح درآمد و مصرف آب در جامعه شهرستان گرگان انجام شد. لذا این پژوهش باهدف یافتن پاسخی به این سؤال پیاده‌سازی شده است که آیا بین نگرش دینی سطح درآمد، مصرف بهینه آب در جامعه رابطه معناداری وجود دارد؟

مواد و روش‌ها

این مطالعه پژوهشی توصیفی از نوع همبستگی بوده که به‌صورت تک گروهی-تک‌مرحله‌ای و چندمتغیره اجرا گردید. جامعه آماری تحقیق شامل ساکنین شهرستان گرگان می‌باشند. لازم به ذکر است با توجه محرمانه بودن و رعایت اصول علمی، نظام اجتماعی و آزمون آماری نتایج این، دال بر نگرش ساکنین این منطقه فرض نشده و بر کل جامعه منطبق فرض شده است که از این نظر ارجحیتی بر قوم و نگرشی برتری جویان مدنظر نبوده و به‌جهت عدم جانب‌داری علمی، هیچ غرض دینی، اخلاقی و سیاسی نیز مدنظر نیست. نمونه تحقیق حدود ۱۰۰ نفر به‌صورت نمونه تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار تحقیق در این پژوهش پرسش‌نامه است که برای اندازه‌گیری سطح درآمد بر اساس میزان درآمد نسبی جامعه ۵ سطح درآمدی در آن قید شد.

در این تحقیق، از پرسشنامه ۲۰ سؤالی سلامت معنوی پولوتزین و الیسون که ۱۰ سؤال آن سلامت مذهبی و ۱۰ سؤال دیگر سلامت وجودی را اندازه‌گیری می‌کند استفاده شد و دامنه نمره سلامت مذهبی و وجودی، هر کدام به تفکیک ۵-۰ می‌باشد. برای زیرگروه‌های سلامت مذهبی و وجودی، سطح‌بندی وجود ندارد و قضاوت بر اساس نمره به‌دست‌آمده صورت می‌گیرد.

هرچه نمره به‌دست‌آمده، بالاتر باشد، نشانه سلامت مذهبی و وجودی بالاتر است. نمره سلامت معنوی، جمع این دو زیرگروه است که دامنه‌ی آن ۱۰-۰ در نظر گرفته‌شده است. پاسخ سؤالات به‌صورت لیکرت پنج گزینه‌ای از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم دسته‌بندی شد. در سؤالات منفی، نمره‌گذاری به‌شکل معکوس انجام شده است و در پایان، سلامت معنوی به سه سطح پایین ۲۰-، متوسط ۲۱-۲۹ و بالا ۱۰۰-۸۰ تقسیم‌بندی شد. روایی پرسشنامه‌ی سلامت معنوی از طریق اعتبار محتوا مشخص شد و پایایی آن از طریق ضریب پایایی آلفای کرونباخ ۰/۸۲ تعیین گردید. ابزار گردآوری برای کسب اطلاعات پرسشنامه برای پاسخ به گرایش به‌صرفه‌جویی در مصرف آب ۲۱ عدد پرسش داشته و سؤال‌ها به‌صورت لیکرت ۵ گزینه‌ای، از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم دسته‌بندی شد که دامنه نمره برای گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب به‌ترتیب ۱-۱۰ ارزش‌گذاری شده است. روایی این پرسشنامه از طریق اعتبار محتوا مشخص شد و پایایی آن از طریق ضریب پایایی آلفاکرونباخ ۰/۹۴ تعیین گردید. لذا پرسشنامه صرفه‌جویی در مصرف آب که در این مطالعه مورد استفاده قرار گرفته است، نیز مشابه روش مرزبان و همکاران (Marzban et al., 2019) می‌باشد. در آن تحقیق روایی آن به تأیید پنج نفر از متخصصین اکولوژی انسانی، مهندسی، بهداشت محیط، آموزش بهداشت، جامعه‌شناسی و محیط‌زیست رسیده بود (Marzban et al., 2020). این پرسشنامه شامل ۲۰ سؤال در چهار بعد شناختی (۴ سؤال)، عاطفی (۳ سؤال)، رفتاری (۵ سؤال) و مسئولیت‌پذیری (۸ سؤال) با طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت (کاملاً مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم، کاملاً موافقم) است. سؤالات پرسشنامه از یک تا پنج نمره‌دهی شدند، بنابراین هر نفر

می‌کند. در این میان به‌نظر می‌رسد که نقش مذهب و دین به‌لحاظ احاطه داشتن بر همه شئون زندگی انسان، نقش تعیین‌کننده‌ای در این خصوص داشته باشد (Shamkhani, et al., 2015). باورهای دینی همواره در تاریخ حیات بشر با او همراه بوده‌اند و در هیچ دوره و زمانی بشر بدون اعتقادات دینی نبوده است. دین از طریق برقراری یک نظم اخلاقی، تدارک فرصت‌هایی برای به‌دست آوردن شایستگی یاد گرفته‌شده و تهیه قوانین اجتماعی، نقشی مؤثر در بروز یا پیشگیری از مشکلات اجتماعی و اخلاقی، سلامت جسمانی و حتی مسائل بهداشت روانی دارد. نیاز انسان به دین قدمتی به‌اندازه تاریخ دارد؛ زیرا بشر از همان آغاز زندگی خود به یک حامی مقتدر و تکیه‌گاهی نیرومند احساس نیاز می‌کرد. همچنین دین همواره نقش به‌سزایی در حل معضلات فردی و اجتماعی داشته است. از سال‌های پایانی قرن نوزده تاکنون دین جایگاهی ویژه در تحقیقات علوم اجتماعی و روان‌شناختی به‌دست آورده است.

مطالعات نشان داده است که باورهای دینی می‌توانند نقش مهمی در پیشگیری از مصرف بیش‌ازحد آب ایفا کنند. برای مثال، مختاری و رضایی (Mokhtari & Rezaee, 2020) در مطالعه رابطه دین‌داری و میزان رفتار شهروندی (سیاسی و اجتماعی) با میزان مصرف آب در جامعه زنان اصفهان اذعان داشتند که بین آن‌ها روابط معنی‌داری وجود دارد. گرچه تکالیف شهروندی تأثیر بیشتری بر رفتار مصرف آب نشان داده، ولی نگرش سلامت معنوی به‌عنوان فرهنگ شکل‌دهنده نگرش افراد تأثیر مستقیم و مثبتی بر آن داشته است.

زارع و مشیری (Zare & Moshiri, 2020) در مطالعه تأثیر عوامل فرهنگی، اجتماعی بر میزان مصرف آب بدین نتیجه رسیدند که متغیرهای تعداد افراد خانوار و میزان درآمد آن‌ها بر میزان مصرف آب تأثیر معنی‌دار داشته است. برخلاف آن‌ها خاکسار مقدم و همکاران (Khaksar Moghaddam et al., 2016) رابطه مصرف آب را با میزان درآمد نامساعد نشان دادند.

یافته‌های تحقیق صالحی و ابراهیمی (Salehi & Ebrahimi, 2020) در میان جامعه دانش‌آموزی استان گلستان نشان داده است که از میان برخی متغیرهای مستقل، باورهای دینی، بیشترین همبستگی را با رفتار مصرف آب داشته است. مطالعات احمدی و زراعی (Ahmadi & Zareei, 2017) در تعیین تأثیرگذاری دین بر صرفه‌جویی مصرف نشان داده است متغیر دین‌داری می‌تواند به‌صورت معنی‌دار یک پیش‌بین برای مصرف آب باشد. مطالعه سبک نگرش دینی در جامعه روستایی نسبت به مدیریت رفتار با آب در استان فارس و اصفهان نشان داده است رفتار افراد نسبت به آب با توسعه فناوری بهتر نمی‌شود یعنی افرادی که به‌روش سنتی آب را مصرف می‌کردند رفتار مطلوب‌تری نسبت به آن داشتند (Ranjbar et al., 2016).

با توجه به این که اغلب تحقیقات در زمین نقش باوری دینی به‌خاطر باور فرهنگی و اجتماعی امری چالش‌برانگیز به‌شمار می‌رود که محققان کمتری به‌خصوص در داخل جامعه اسلامی به این موضوع پرداخته‌اند. همچنین تفاوت‌های نگرش و باور نیز اکثراً از ذات طبیعت الگو گرفته است. پژوهش حاضر، با در نظر گرفتن نقش آب و ارتباط آن با باور اسلامی (Aalipour-Hafshajani et al., 2020) سلامت معنوی، بیشتر با هدف بررسی رابطه نگرش

در آزمون فرض صفر عدم رابطه یکنواخت به شکل صفر بودن ضریب همبستگی نمایش داده می گردد (رابطه ۱).

$$H_0: \rho = 0$$

رابطه ۱

$$H_1: \rho \neq 0$$

هرگاه مقدار سطح معناداری برای آزمون دو طرفه برابر و یا کوچکتر از ۰/۰۵ است، فرض صفر رد می شود.

نتایج و بحث

در این مطالعه، براساس فرمول کوکران با فرض ۱۰ درصد خطای مجاز، حدود ۹۶ نفر برای مصاحبه انتخاب شد که در نهایت ۱۰۰ نفر انتخاب شده است (رابطه ۲).

$$n = \frac{Z^2 pq}{d^2}$$

رابطه ۲

در آن، Z برابر ۱/۹۶، p=q=۰/۵ و d مقدار خطای مجاز (مقدار خطا ۰/۱) است؛

بر اساس نتایج توصیفی، سن افراد شرکت کننده در سنجش نگرش سلامت معنوی بر مصرف آب بین ۲۸ و ۶۷ بود؛ میانگین سنی ۹۶ درصد آن ها با انحراف معیار ۱۲ بود و از لحاظ میزان درآمد و وضعیت اقتصادی در کلاس متوسط بودند. سایر متغیرهای جمعیتی، وضعیت اقتصادی مصاحبه حد واسطه بوده و وضعیت مسکن ملکی بیشتر از سکونت استیجاری و تعداد افراد خانوار در حد متوسط بود (جدول ۱).

در محدوده ۱-۱۰۰ نمره کسب کرد. افرادی که نمره کمتر از ۲۰ کسب کردند در وضعیت ضعیف و افراد دارای نمره ۲۰ تا ۷۰ در وضعیت متوسط و نمرات بالاتر از ۷۰ در محدوده خوب قرار گرفته اند. در این تحقیق، داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS و با به کارگیری روش های آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت؛ برای توصیف و اکتشاف آماری از آماره های توزیع آماری همچون فراوانی، آماره مرکزی (میانگین و چندک) و پراکنشی (انحراف معیار) و تحلیل واریانس (آنوا) برای بررسی میان متغیرهای سن، سواد-مالی، وضعیت مسکن، تعداد اعضای خانوار با میزان باور و نگرش دینی در مقابل گرایش صرفه جویی در مصرف آب استفاده شد. در ضمن تحلیل آزمون آماری مقایسه ای همبستگی اسپیرمن^۱ و آزمون آماری تی-استیودنت مستقل (برای سنجش تفاوت اختلاف میانگین ها) هم انجام و معنی داری آن ها در سطح آزمون آماری ۵ درصد مورد ارزیابی قرار گرفت.

همبستگی بین دو متغیر عددی که هر کدام دارای توزیع نرمال هستند را می توان با استفاده از روش های استاندارد مانند همبستگی پیرسون محاسبه کرد. از آنجا که داده های سطوح لیکرت غیر پارامتریک و ترتیبی (رتبه ای) است و هیچ توزیع آماری برای مقادیر فرض نمی شود، روش های همبستگی رتبه ای مثل اسپیرمن استفاده می شود. همبستگی رتبه، روشی آماری است که ارتباط بین متغیرها را با استفاده از رابطه رتبه ای بین مقادیر و نه مقادیر خاص، کمی می کنند. داده های رتبه ای داده هایی هستند که دارای ارزش برچسب هستند و دارای رابطه ترتیبی یا رتبه هستند. به عنوان مثال: "کم"، "متوسط" و "زیاد" (Corder & Foreman, 2009).

جدول ۱- میزان توزیع فراوانی متغیرهای جمعیتی (جنسیت، سن، طبقات تعداد افراد در خانوار، وضعیت اقتصادی) در سال ۱۴۰۰
Table 1. Frequency distribution of demographic variables (gender, age, education, economic status, Residential Status, and family size) in 2021

متغیر Variable	ارزش Value	فراوانی (درصد) Frequency (%)	متغیر Variable	ارزش Value	فراوانی (درصد) Frequency (%)
سن Age	جوان Yang	20	وضعیت مسکن Residential Status	استیجاری rental	58
	میان سال Average	68		ملکی personal	42
	مسن Old	12	جنس Gender	زن Woman	54
نفرات خانوار Family Size	مجرد Single	16		مرد Man	46
	۱-۳	26		ضعیف weak	34
	۳-۵	34	وضعیت اقتصادی Economic Status	متوسط average	50
	۵-۷	20		خوب good	16
	>۷	4		ضعیف weak	34

سلامت معنوی و تمایل به صرفه جویی در مصرف آب در میان افراد بررسی شده است. میانگین نمره نگرش مذهبی افراد مصاحبه شونده $50 \pm$ بود که کمترین نمره ۳۰- و بالاترین نمره ۴۸+ حاصل شده است. کمترین و بالاترین مقادیر نمره گرایش به صرفه جویی در مصرف آب افراد مصاحبه شونده به ترتیب ۱۱ و ۱۰۰ بود. ۷۴ درصد از افراد مصاحبه شونده به ترتیب از نظر نگرش مذهبی و گرایش به صرفه جویی در مصرف آب در وضعیت متوسطی قرار داشتند.

در جدول ۲، میزان توزیع فراوانی متغیرهای مربوط به نگرش سلامت معنوی و زیرمعیارهای آن، شامل ابعاد شناختی، عاطفی، رفتاری و مسئولیت پذیری، به همراه متغیر صرفه جویی در مصرف آب نمایش داده شده است. این جدول نمرات متغیرها را در محدوده ای مشخص با میانگین و انحراف معیار هر کدام ارائه کرده و همچنین درصد فراوانی پاسخ ها در سطوح مختلف (۱ تا ۵) را نشان می دهد. به این ترتیب، می توان دید که بیشترین فراوانی پاسخ ها در سطوح ۳ و ۴ قرار گرفته است که بیانگر وضعیت مطلوب

1- Spearman's Rank Correlation

جدول ۲- میزان توزیع فراوانی متغیرهای نگرش سلامت معنوی و زیرمعیارهای آن و متغیر صرفه‌جویی مصرف آب
Table 2. The frequency distribution of the variables of religious belief attitude and its sub-criteria and the variable of water saving

متغیر Variable	محدوده نمره Range	میانگین + انحراف معیار Mean±SD	فراوانی پاسخ درصد Frequency%	1	2	3	4	5
سلامت معنوی Moral health	58-98	80.1±10.5		4	16	36	34	10
شناختی Cognitive	50-100	86.3±13.6		0	8	36	44	12
عاطفی Emotional	46-100	82.4±16.21		4	4	28	46	18
رفتاری Behavioral	56-100	78.6±13.1		6	12	30	36	16
مسئولیت‌پذیری Responsibility	62-100	83.4±10.7		2	4	34	50	10
صرفه‌جویی در مصرف آب Water saving tendency	54-100	82.7±11.1		0	8	32	42	18

معنی‌دار بود. درحالی‌که متغیرهای وضعیت اقتصادی، مسکن با متغیر وابسته (گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب) رابطه معنی‌دار آماری نداشتند سطح آزمون آماری خطای نوع اول در این مطالعه ۵ درصد در نظر گرفته شده است (جدول ۳).

متغیر سن و نگرش مذهبی از نظر آماری رابطه معنی‌داری داشته، اما متغیرهای جنسیت، سواد تحصیلی، وضعیت اقتصادی، مسکن و تعداد اعضای خانوار با متغیر وابسته (نگرش مذهبی) رابطه آماری معنی‌دار نداشتند. رابطه بین متغیر جنسیت و تعداد اعضای خانوار با گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب از نظر آماری

جدول ۳- ماتریس ضریب همبستگی اسپیرمن متغیرهای پژوهش در سطح اطمینان ۰/۰۵
Table 3. Spearman correlation coefficient matrix of research variables at the confidence level of 0.05

متغیر ملاک Variable	شاخص آماری	متغیر پیش‌بینی dependent variable	ضریب همبستگی correlation coefficient(r)
جنس gender		0.1	
سن age		0.43*	
		0.37*	
		-0.18	
		-0.22	
		-0.08	
		-0.18	
جنس gender		0.15	
		0.04	
		-0.14	
		-0.16	
		0.39*	

میزان مصرف با نیازها به‌عنوان عاملی تعیین تعادل مواد و انرژی و هزینه‌هاست در واقعیت امر صرفه‌جویی به اقتصاد جامعه و خانوار کمک به‌سزایی می‌کند. با وجود این برای افزایش میزان صرفه‌جویی ارتقای سطح دانش فعلی از خسارات کمبود، ضرورت دارد. نگرش سلامت معنوی بین افراد مصاحبه‌شونده در حد خوب ارزیابی شد. با افزایش سن نگرش مذهبی (و سلامت معنوی) نیز افزایش می‌یابد این یافته با اظهارات تحقیقات پیشین دارای همخوانی است. از لحاظ روان‌شناختی با فرونی سن ضمن محتاط و محافظه‌کار شدن افراد به‌همراه رشد عقلی و اجتماعی افراد میزان ایمان افراد نیز افزایش می‌یابد. این نظر برخلاف مطالعات مرزبان و همکاران در مورد گرایش دینی نوجوانان است که در آن افزایش شک و تردید و عدم اقبال افراد، میزان نگرش و سلامت معنوی کاهش یافته است (Marzban et al., 2019).

برای تعیین رابطه نمره نگرش مذهبی و گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب از همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن استفاده شد. بین آن‌ها همبستگی قوی وجود داشت که از نظر آماری معنی‌دار بود ($p = 0.035$ و $r_s = 0.65$). این همبستگی بین بعد رفتاری گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب و شناخت دینی قوی‌تر از سایر مؤلفه‌ها است (جدول ۴). لازم به ذکر است علامت منفی در متغیر جنسیت (زن و مرد) نمایانگر برتری تمایل افراد با جنسیت مؤنث است و این مفهوم نیز در متغیرهای وضعیت اشتغال (کارمند، آزاد، بیکار و بازنشسته) و مسکن (ملکی و استیجاری) هم صدق می‌کند. آب، به‌عنوان یک عنصر مهم طبیعی، نقش اساسی در حیات و تکامل جامعه بشری دارد از میان ادیان الهی نیز دین اسلام منشأ حیات را آب می‌داند و در قرآن نیز به‌صورت مکرر تأکید بر حفظ، صیانت و صرفه‌جویی از آن می‌نماید. صرفه‌جویی با تعیین تناسب

جدول ۴- مقادیر ضرایب همبستگی اسپیرمن بین نگرش مذهبی افراد مصاحبه‌شونده و گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب و ابعاد آن‌ها
Table 4. Values of Spearman correlation coefficients between religious attitudes of individuals to be interviewed and the tendency to save water consumption and their dimensions

ابعاد گرایش	سن age	جنس gender	وضعیت اقتصادی economic status	تعداد افراد خانوار No. Family	وضعیت اشتغال employment status	وضعیت مسکن residential status
شناختی detective	0.54	-0.03	0.02	0.46	-0.34	-0.29
عاطفی emotional	0.49	-0.19	0.44	0.35	-0.31	-0.43
رفتاری behavioral	0.09	-0.33	0.07	0.08	-0.37	-0.34
مسئولیت‌پذیری responsibility	0.32	-0.29	0.02	0.23	-0.33	-0.25
گرایش صرفه‌جویی آب water saving tendency	0.43	-0.31	0.29	0.35	-0.43	-0.41
سلامت ذهنی Mental health	0.41	-0.36	0.25	0.37	-0.27	-0.41
سلامت وجودی Self health	0.35	-0.37	0.01	0.26	-0.18	-0.26
سلامت معنوی Moral health	0.39	-0.38	0.18	0.34	-0.23	-0.33

نگرش مذهبی در افراد مؤنث مورد مطالعه بیشتر از مردان است؛ زنان نسبت به مردان به لحاظ عاطفی و رفتاری تمایل به مناسبات اجتماعی بیشتر و نیز بالطبع نیاز به حمایت‌های اجتماعی بیشتری در خود احساس می‌کنند و شرکت در برنامه‌های دینی و حضور در اماکن مذهبی در این بین کمک‌کننده خواهد بود.

نتایج مطالعه حاضر نشان داد متغیر جنسیت با متغیر نگرش مذهبی رابطه معنی‌دار آماری ندارد که با نتایج مطالعات اخیر همخوانی داشت (Salehi & Ebrahimi, 2020; Ranjbar, et al., 2016; Shamkhani, et al., 2015; Shiri-Mohammadabad & Afshani, 2021). گرچه میانگین نمره

جدول ۵- مقادیر ضرایب رابطه رگرسیونی گرایش مصرف آب و ابعاد آن‌ها با برخی از پارامترها
Table 5. Values of regression relationship coefficients of water consumption tendency and their dimensions with some parameters

متغیر مستقل independent variable	ابعاد گرایش صرفه‌جویی آب Dimensions of water saving tendency				گرایش صرفه‌جویی آب water saving tendency
	شناختی Cognitive	احساسی emotional	رفتاری behavioral	مسئولیت‌پذیری responsibility	
سلامت معنوی Moral health	0.83	0.94	1.14	0.98	0.97
سن Age	0.54	0.21	-0.32	0.14	0.14

و ائمه معصوم ارزش‌های فرهنگ اسلامی از این لحاظ غنی است و به‌راحتی می‌توان اثبات کرد این دین و باور به آن باعث بهبود وضعیت اجتماع خواهد شد. با وجود این برگزاری کلاس‌ها و تبیین مفاهیم دینی و تربیتی و مستمر افراد یک عنصر تضامنی برای افزایش این آگاهی در کل سطح اجتماع بوده و هست. التزام عملی فقط از طریق آموزش صحیح مقدور است (Rajaeian, et al., 2018a; Rajaeian, et al., 2018b). با توجه به کمبود بارش در کشور ایران تقویت فرهنگ صرفه‌جویی آب و جلوگیری هدررفت آب کمک شایانی به مدیریت آب می‌کند. لازم است ارگان‌های دولتی و سایر ارگان‌های مردم‌نهاد به کمک آموزه‌های دینی به تقویت و تأمین فرهنگ صرفه‌جویی کمک کنند (Zare, et al., 2020). که این امر به‌خصوص در مناطق خشک اهمیت بیشتری دارد. همچنین در پروژه‌های اجرایی باور دینی به‌عنوان یک عامل تسکین‌دهنده مسائل و مشکلات اجتماعی، اقتصادی و فیزیکی در نظر گرفته شود. باید ارزش‌ها و باورهای دینی به‌عنوان فرهنگ، نظام اعتقادی برای آحاد مردم از طریق نهادهای دولتی و مردمی و رسانه‌های ملی بازآموزی شود.

تشکر و قدردانی

از راهنمایی‌های اساتید و اهالی محترم شهرستان گرگان و همچنین همراهی همسرم در این پژوهش تقدیر و تشکر می‌نمایم. همچنین از تحلیل آماری اساتید محترم که کمک شایانی کردند.

داده‌ها و اطلاعات

تحقیق پیش رو با استفاده از تهیه پرسشنامه و تحقیق میدانی صورت گرفت.

تعارض منافع

در این مقاله، تعارض منافی وجود ندارد و این مسئله مورد تأیید نویسنده است.

درنهایت، یافته‌های جمعیت‌شناسی (جدول ۵) این تحقیق مانند سن و سلامت معنوی (وجودی و دینی) نشان دادند که این متغیرها ارتباط معناداری با میزان مصرف آب دارد، که با پژوهش‌های اخیر نیز همخوانی دارد. در این بین میان وضعیت اشتغال، سلامت معنوی و تعداد افراد خانوار معیارهای تأثیرگذاری می‌باشند؛ همچنین، میان سن افراد با میزان مصرف و صرفه‌جویی ارتباط خاصی دیده می‌شود.

نتیجه‌گیری کلی

بین سلامت معنوی افراد و مسائل اجتماعی در یک جامعه اسلامی توافق کاملی دیده می‌شود و هیچ تردیدی هم نیست که به‌علت افزایش رخداد خشک‌سالی و تقاضا، مسئله آب یک بحران حاد برای کشورهای مناطق خشک مثل ایران است. اولین معیاری که در مسائل مرتبط با اجتماع مطرح است شناسایی میزان گرایش و دیدگاه مردم نسبت به مصرف آب و عوامل مؤثر بر آن است (Mokhtari, & Rezaee 2020). در این تحقیق نیز هدف ما تعیین رابطه همبستگی سلامت معنوی با میزان صرفه‌جویی آب مورد ارزیابی عملی قرار گرفت. خوشبختانه، این تحقیق علمی نشان داد که بین این دو رابطه آماری معنی‌داری موجود است.

هدف اصلی این تحقیق، تعیین روابط بین باور دینی به‌عنوان یک فرهنگ سنتی و شریعتی با میزان افزایش مصرف آب به‌عنوان نتیجه فرهنگ مصرف‌گرایی عصر نوین است؛ بر این اساس مشاهده شد که سلامت معنوی با مقدار ضریب بتای استاندارد بالاتر تأثیر بیشتری بر مصرف آب داشته است. این بدین مفهوم است که سلامت معنوی با معنا بخشیدن به رابطه انسان و مواد، راهکار مناسبی برای رفع هنجارهای نامناسب است.

نگرش دینی ضمن افزایش سلامت روانی افراد و ارتقای اجتماعی آن‌ها باعث می‌گردد که افراد قدر نعمات الهی را بهتر درک نمایند. با توجه به توصیه دینی، عرفانی و اجتماعی پیامبر اکرم

References

- Aalipour-Hafshajani, F., Mahdavi-Hafshajani, F., & Aalipour-Hafshajani, M. (2020). A Scientific Approach to the Quran's View of the Health Role of Water in Human Life. *Journal of Pizhūhish Dar Dīn va Salāmat*, 5(4), 139–156. <https://doi.org/10.22037/jprh.v5i4.21083>
- Ahmadi, S., & Zareei, G. (2017). A Study of the Effect of Religiosity on Attitude into Water Saving in Yasouj. *Quarterly Journal of Social Development (Previously Human Development)*, 11(3), 195–210 (In Persian). <https://doi.org/10.22055/qjdsd.2017.12829>
- Aldin, S., & Hossein, S. (2015). Consumerism in a Modern and Religious Style of Life. *Journal of Lifestyle*, 1(1), 7–30 (In Persian).

- Alhami, D. 1997. Extravagance and wastefulness, a global scourge. *Darsh hai az Maktab Islam*, 41(5), 4-12 (In Persian).
- Asgari, Z., & Naghavi, A. (2019). Explaining post-traumatic growth: Thematic synthesis of qualitative research. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 25(2), 222-234 (In Persian). <https://doi.org/10.32598/ijpcp.25.2.222>
- Atefifar, H., Agajani Marsa, H., & Mohseni Tabrizi, A. (2021). Family-Based Care & Preventive Strategies in Front of High-Risk Behaviors. *Sociological studies*, 4(52), 135 (In Persian). <https://doi.org/10.30495/jss.2021.1929154.1327>
- Chapra, M. U. (1992). Islam and the Economic Challenge. International Institute of Islamic Thought (IIIT). Uk, 69 pp.
- Corder, G. W., & Foreman, D. I. (2009). Nonparametric Statistics for Non-Statisticians: A Step-by-Step Approach. John Wiley & Sons. 1st edition. Wiley, Hoboken, N.J, 264 pp.
- Daghighi Asli, A., Geraeinezhad G., & Ajaeebi, N. (2017). Population and Water: Determining the Optimal Population Size Based on the Fresh Water Resources in Iran. *Iranian Population Studies Journal*, 3(5), 163-182 (In Persian).
- Davies, D.J., & Thate, M.J. (2017). Religion and the Individual: Belief, Practice, and Identity, MDPI Books. 196 pp. <https://www.mdpi.com/books/reprint/337-religion-and-the-individual-belief-practice-and-identity>
- Fasihi, A. (2008). Need for religion in modern society: with an emphasis on law and morality. *Political Science*, 11(42), 173-204 (In Persian).
- Golkarami, A., & Kaviani Rad, M. (2017). The Effect of Limited Water Resources on Hydropolitic Tensions (Case Study: Iran's Central Catchment with Emphasis on Zayandehrood Basin). *Geography and Environmental Planning*, 28(1), 113-134 (In Persian). <https://doi.org/10.22108/gep.2017.97903.0>
- Karemi, M., Ghanbari, A., & Amiri, S. (2013). Measurement of the level of risk of land subsidence in No.18 urban residence area of Tehran. *Spatial Planning*, 3(1), 37-56 (In Persian).
- Kenny, D. T. (2015). God, Freud and religion: The origins of faith, fear and fundamentalism (pp. ix, 223). Routledge/Taylor & Francis Group.
- Khakpoor, H. (2012). Strategies to Promote Management of Consumption In View of the Holy Quran and Narratives. *Linguistic Research in the Holy Quran*, 1(2), 61-78 (In Persian).
- Khaksar Moghaddam, G., Abedi Sarvestani, A., & Mahboobi, M.R. (2016). Attitude towards water among rural women, Case Study: Shirvan county of North-Khorasan province. *Human & Environment*, 14(4), 25-36 (In Persian).
- Kiani Feyzabad, Z., Yazdani, S., Salami, H., & Peykani, G. R. (2023). Analyze and Identification Components of Instability in Iranian Basins (Application of Water Poverty Index in Basin Scale). *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research*, 54(2), 471-485 (In Persian). <https://doi.org/10.22059/ijaedr.2020.284139.668782>
- King, R. (Ed.). (2017). Religion, Theory, Critique: Classic and Contemporary Approaches and Methodologies (p. 688 Pages). Columbia University Press.
- Marx, K., & Engels, F. (2008). The Poverty of Philosophy (H. Quelch, Trans.). Cosimo Inc.
- Marzban, A., Rahmanian, V., Servat, F., & Barzegaran, M. (2019). Relationship between religious attitude to water conservation in adolescents: A cross-sectional study in Yazd. *Iranian Journal of Health and Environment*, 12(3), 409-422.
- Marzban, A., Ansari, A., Rafiee, S. Y., Ebrahimi, A. A., Dolatabadi, M., & Beykzavieh, A. (2020). Relationship between Religious Attitudes and Water Conservation Tendency in High School Students. *Journal of Environmental Health and Sustainable Development*, 5(1), 955-961. <https://doi.org/10.18502/jehsd.v5i1.2477>
- Moghadam, S. R. M., & Chegeni, M. E. (2015). Study the relationship between religious attitudes, self-control and spiritual health between Basij sisters, in the city of Shoush. *Journal of Pizhūhish Dar Dīn va Salāmat*, 1(1), 40-47.
- Mokhtari, M., & Rezaee, B. (2020). A sociological study of the relationship between religiosity and awareness of citizenship duties and water consumption behavior (case study: married women over 18 in Isfahan). *Strategic Research on Social Problems*, 9(4), 77-98. doi:10.22108/srsp.2020.124326.1591
- Montazeri A., Sahneh, B., & Ghanghermeh, A. (2021). The Role of water resources management in the sustainable livelihood of rural households (Case Study: Northern and Southern Mazraeh of Aq Qala Township). *Spatial Planning*, 11(1), 67-86 (In Persian). doi: 10.22108/sppl.2020.122008.1478
- Moosavi Karimi, S. M. (2015). Religious belief and platonic knowledge. *Journal of Existence and Knowledge*, 2(1), 21-36 (In Persian).
- Otto, R. (1958). The Idea of the Holy (J. W. Harvey, Trans.; 2nd edition). Oxford University Press. 256 pp.
- Rajaeian N., Keshtiaray N., & Nadi M.A. (2018a). Analysis of effective themes on water consumption culture; Islamic approach (qualitative study). *Journal of Cultural Management*, 12(41), 89-106.
- Rajaeian, N., Keshtiaray, N., & Nadi, M. A. (2018b). Lived experiences of primary school students of water consumption phenomenon. *Environmental Education and Sustainable Development*, 6(3), 47-60 (In Persian).

- Ranjbar, M., Gheyrati Arani, L., & Jamshidi Rad, M. S. (2016). Villagers' Religious Attitude Style towards Behavior Management about Water in Two Areas of Fars and Isfahan Provinces (Izadkhast & Ramshe). *Environmental Education and Sustainable Development*, 4(4), 17–32 (In Persian).
- Salehi, S., & Ebrahimi, H. (2020). An analysis of students' knowledge and behavior toward water (case study: Secondary schools in Mazandaran). *Environmental Sciences*, 18(2), 41–58. <https://doi.org/10.29252/envs.18.2.41>
- Shamkhani, A., Nader Bigdilo, A., & Darvish, A. (2015). The Religious Lifestyle (A Case Study: Analysis of Extravagance Factors and Consumptionism). *Seraje Monir*, 6(19), 49–78. <https://doi.org/10.22054/ajsm.2015.2851>
- Shiri-Mohammadabd, H., & Afshani, S. A. (2021). Women's Self-Care and the Explanatory Role of Religion in its Promotion: A Comparative Study in Yazd. *The Journal of Tolooebekdasht*, 20(2), 27–38. <https://doi.org/10.18502/tbj.v20i2.6763>
- Zahari, W. A. M. W., & Al, E. (2021). Water Treatment and Purification in Fiqh Perspective. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 12(2), 594–603, <https://doi.org/10.17762/turcomat.v12i2.913>
- Zahedi, S., & Najafi, G. (2021). Sustainable Development, A New Conceptual Framework. *Management Research in Iran*, 10(4), 43–76 (In Persian).
- Zare, B., & Moshiri, Z. (2020). Investigating the Effect of Socio-cultural Factors on Water Consumption Among the Citizens of Tehran (Case Study: Tehran District 5). *Anthropological Studies*, 3(2), 110–133 (In Persian).